

PODSTAWA PROGRAMOWA – JĘZYK POLSKI – SZKOŁA PODSTAWOWA – klasy IV - VIII

Jezyk polski jest kluczowym przedmiotem nauczania – zakres znajomości jezyka ojczystego i sprawność w poslugiwaniu sie nim ulatwia przyswajanie wiedzy z innych dziedzin (przedmiotow) i jest dla kazdego ucznia podstawa sukcesu szkolnego.

Cele ksztalcenia (wymagania ogolne) i tresci nauczania (wymagania szczegolowe) przedmiotu jezyk polski zostaly sformulowane dla czterech obszarow, tj.: ksztalcenie literackie i kulturowe, ksztalcenie jezykowe, tworzenie wypowiedzi i samoksztalcenie, ktorzych realizacja w klasach IV – VIII szkolny podstawowej ma sluzyc osiagnieciu przez ucznia szkolny podstawowej umiejetnosci celowego i swiadomego poslugiwania sie jezykiem polskim.

Wykaz lektur dla uczniow klas IV – VIII szkolny podstawowej, zlozony z pozycji obowiazkowych i uzupealnijacych (do wyboru przez nauczyciela), ktorego trzon stanowi literatura dla dzieci i mlodziemy, obejmuje rowniez dostosowane do wieku uczniow dzieła klasyki literatury polskiej i swiatowej.

Rozwijanie umiejetnosci poslugiwania sie jezykiem polskim w mowie i w piśmie, w tym dbalosc o wzbogacanie zasobu slownictwa uczniow nalezy do obowiazkow nauczycieli wszystkich przedmiotow.

KLASY IV – VIII

Cele ksztalcenia – wymagania ogolne

I. Ksztalcenie literackie i kulturowe

1. Wyrabianie i rozwijanie zdolnosci rozumienia utworow literackich oraz innych tekstow kultury.
2. Znajomosc wybranych utworow z literatury polskiej i swiatowej oraz umiejetnosc mowienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Ksztaltowanie umiejetnosci uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej szczegolnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
4. Rozwijanie zdolnosci dostrzegania prawdy, dobra, piekna, szacunku dla czlowieka i kierowania sie tymi wartosciami.
5. Rozwijanie zainteresowania kultura w srodowisku lokalnym i potrzeby uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.
6. Ksztalcenie postawy szacunku dla przeszlosci i tradycji literackiej jako podstawy tozsamosci narodowej.
7. Rozbudzanie potrzeby tworzenia tekstow o walorach estetycznych i podejmowania samodzielnych prob literackich.

II. Kształcenie językowe

1. Rozwijanie rozumienia wartości języka narodowego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
3. Poznawanie podstawowych pojęć oraz terminów służących do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi.
4. Kształcenie umiejętności porozumiewania się (słuchania, czytania, mówienia i pisanie) w różnych sytuacjach prywatnych i publicznych, w tym także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się.
5. Kształcenie umiejętności poprawnego mówienia oraz pisanie zgodnego z zasadami pisowni polskiej.
6. Rozwijanie wiedzy o elementach składowych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz ich funkcjach w strukturze tekstów i w komunikowaniu się.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Usprawnianie czynności fonacyjnych, artykulacyjnych i prozodycznych uczniów.
2. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.
3. Kształcenie umiejętności wygłaszania, recytacji i interpretacji głosowej tekstów mówionych, doskonalenie dykcji i operowania głosem.
4. Rozpoznawanie intencji rozmówcy oraz wyrażanie intencji własnych.
5. Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych i dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.
6. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, oraz rozpoznawanie manipulacji językowej.

IV. Samokształcenie

1. Rozwijanie szacunku dla wiedzy i zachęcanie do praktycznego jej zastosowania.
2. Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji i krytycznej oceny.
3. Rozwijanie umiejętności rzetelnego korzystania ze źródeł wiedzy, w tym stosowania cudzośłowu, przypisów i odsyłaczy oraz szacunku dla cudzej własności intelektualnej.
4. Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się; porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania.
5. Zachęcanie do rozwijania swoich uzdolnień poprzez udział w różnych formach pogłębiania wiedzy, np.: konkursach, olimpiadach przedmiotowych i wykładach oraz rozwijanie umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy.
6. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Klasa IV

- I. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
- 1) rozpoznaje fikcję artystyczną;
  - 2) wskazuje cechy baśni, legendy, komiksu i opowiadania;
  - 3) zna i rozpoznaje w tekście literackim: epitet, porównanie, przenośnię i określa ich funkcje;
  - 4) opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i dostrzega ich wzajemną zależność;
  - 5) odróżnia dialog od monologu;
  - 6) wyjaśnia, kim jest podmiot liryczny, narrator, bohater;
  - 7) wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych oraz określa ich cechy;
  - 8) określa tematykę utworu oraz wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst;
  - 9) objaśnia znaczenia dosłowne i niedosłowne tekstu;
  - 10) przedstawia swoje odczytanie utworu i je uzasadnia;
  - 11) wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach;
  - 12) wskazuje wartości w utworze.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
- 1) odnosi treści tekstów kultury do własnego doświadczenia;
  - 2) świadomie i z uwagą odbiera koncerty, spektakle, programy radiowe i telewizyjne oraz filmy dla dzieci.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje w wypowiedziach części mowy (czasownik, rzeczownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik, partykuła, wykrzyknienie);
- 2) odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych;
- 3) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu i rodzaju gramatycznego odpowiednio rzeczownika, przymiotnika, liczebnika i czasownika oraz określa ich funkcje w wypowiedzi;
- 4) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych;
- 5) rozpoznaje funkcje składniowe wyrazów używanych w wypowiedzeniach (podmiot, orzeczenie, grupa podmiotu, grupa orzeczenia);
- 6) rozpoznaje typy wypowiedzeń: zdanie pojedyncze i złożone, równoważniki zdań, wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe – rozumie ich funkcje i je stosuje;
- 7) przekształca konstrukcje składniowe, np. zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, zdania w równoważniki zdań i odwrotnie.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) wskazuje główne cechy języka mówionego i języka pisanego;
- 2) posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny;
- 3) używa stylu stosownego do sytuacji komunikacyjnej.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) identyfikuje tekst jako komunikat;
- 2) identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi;
- 3) rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikacji (np. gest, mimika, postawa ciała);
- 4) zna i stosuje zasady akcentowania wyrazów.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) pisze poprawnie pod względem ortograficznym, stosuje reguły pisowni;
- 2) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, znaku wykrzyknika, cudzysłowu.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki i stylistyka praktyczna. Uczeń:

- 1) uczestniczy w rozmowie;
- 2) tworzy logiczną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów w tworzeniu całości myślowej wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne w następujących formach gatunkowych: opowiadanie, opis, list;
- 2) wygłasza tekst z pamięci;
- 3) tworzy plan odtwórczy i twórczy tekstu;
- 4) rozróżnia współczesne formy komunikatów (np. e-mail, SMS) i odpowiednio się nimi posługuje zachowując zasady etykiety;
- 5) tworzy opowiadania twórcze związane z treścią utworu, np. dalsze losy bohatera, komponowanie początku i zakończenia na podstawie fragmentu tekstu lub na podstawie ilustracji;

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) korzysta z informacji zawartych w różnych źródłach, gromadzi wiadomości, selekcyjnie informację;
- 2) korzysta ze słowników, w tym: ortograficznego, języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych;
- 3) zna i stosuje zasady korzystania z zasobów bibliotecznych (np. w bibliotekach szkolnych oraz *on-line*).

Lektura obowiązkowa:

Jan Brzechwa, *Akademia pana Kleksa*

Janusz Christa, *Kajko i Kokosz. Szkoła latania* (komiks)

René Goscinny, Jean-Jacques Sempé, *Mikołajek* (wybór opowiadań)

Adam Mickiewicz, *Powrót taty, Pani Twardowska, Pan Tadeusz* (opisy)

Joanna Olech, *Dynastia Miziołków*

Józef Wybicki, *Mazurek Dąbrowskiego*

Wybrane podania i legendy polskie

Wybrane baśnie polskie i europejskie, w tym: Charles Perrault, *Kopciuszek, Kot w butach, Sinobrody*, Aleksander Puszkina, *Bajka o rybaku i rybce*, Jeanne Marie Leprince de Beaumont, *Piękna i Bestia*

Wybrane wiersze Władysława Bełzy, Jana Brzechwy, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Joanny Kulmowej, Juliana Tuwima.

Lektura uzupełniająca:

Adam Bahdaj, *Kapelusz za 100 tysięcy*

Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* lub inna powieść

Janusz Korczak, *Król Maciuś Pierwszy*

Maria Kownacka, Zofia Malicka, *Dzieci z Leszczyńskiej Górki*

Selma Lagerlöf, *Cudowna podróż*

Sat-Okh, *Biały mustang*

Wybór innych tekstów kultury, w tym utwory dla dzieci i młodzieży; film i spektakl teatralny z repertuaru dziecięcego; wybrane programy telewizyjne.

Klasa V

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) omawia elementy świata przedstawionego, wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji;
- 2) rozpoznaje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym wers, rym, strofę, refren;
- 3) rozpoznaje w tekście literackim: wyrazy dźwiękonaśladowcze, uosobienie, ożywienie i objaśnia ich rolę;
- 4) zna budowę wiersza, rozpoznaje wiersz stroficzny i stychiczny;
- 5) wskazuje cechy mitu, powieści i noweli;
- 6) określa problematykę tekstu;
- 7) określa wartości ważne dla bohatera;
- 8) objaśnia sensory przenośne tekstu, ze szczególnym uwzględnieniem sensów zawartych w mitach i przypowieściach.

2. Czytanie tekstów kultury. Uczeń:

- 1) dokonuje odczytania tekstów przez przekład intersemiotyczny (np. rysunek);
- 2) rozumie, czym jest adaptacja (np. filmowa, sceniczna, radiowa);

- 3) wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje formy przypadków, liczby i rodzaju gramatycznego zaimka oraz określa jego funkcje w wypowiedzi;
- 2) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki oraz używa ich we właściwych kontekstach;
- 3) rozumie i stosuje bezosobowe formy czasownika: formy zakończone na –no, –to, konstrukcje z *się*;
- 4) odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych;
- 5) oddziela temat fleksyjny od końcówki;
- 6) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne, rozumie ich znaczenie w tekście oraz świadomie wykorzystuje do tworzenia własnych wypowiedzi;
- 7) rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne, rozumie ich znaczenie oraz poprawnie stosuje w wypowiedziach;
- 8) nazywa części zdania i rozpoznaje ich funkcje składniowe w wypowiedzeniach (dopełnienie, przydawka, okolicznik).

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi;
- 2) rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące;
- 3) dostosowuje sposób wyrażania się do zamierzonego celu wypowiedzi.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozróżnia typy komunikatu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny;
- 2) stosuje intonację poprawną ze względu na cel wypowiedzi.

4. Ortografia i interpunkcja.

Uczeń poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: nawiasu.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki i stylistyka praktyczna. Uczeń:

- 1) dokonuje selekcji informacji;
- 2) zna zasady budowania akapitów;
- 3) rozróżnia i wskazuje środki perswazji, rozumie ich funkcję.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne w następujących formach gatunkowych: sprawozdanie (z filmu, spektaklu, wydarzenia), dedykacja;
- 2) redaguje scenariusz filmowy na podstawie fragmentów książki oraz własnych pomysłów;
- 3) redaguje notatki;
- 4) streszcza tekst.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

1. korzysta ze słowników, w tym: wyrazów bliskoznacznych, wyrazów obcych, frazeologicznego;
2. odróżnia informacje o faktach od opinii.

Lektura obowiązkowa:

Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (zwyczaje i obyczaje)

Ferenc Molnar, *Chłopcy z Placu Broni*

Bolesław Prus, *Katarynka*

Juliusz Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*

Seweryna Szmaglewska, *Czarne Stopy*

Wybrane mity greckie, w tym mit o powstaniu świata oraz np. mity o: Prometeuszu, Syzyfie, Demeter i Korze, Dedalu i Ikarze, Heraklesie, Edypie, Tezeuszu i Ariadnie, Orfeuszu i Eurydyce

Biblia, powstanie świata i człowieka oraz wybrane przypowieści ewangeliczne

Wybrane wiersze Jana Twardowskiego, Leopolda Staffa, Anny Kamieńskiej, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza.

Lektura uzupełniająca:

Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*

Andrzej Maleszka, *Magiczne drzewo*

Karol May, *Winnnetou*

Małgorzata Musierowicz, wybrana powieść

Edmund Niziurski, *Sposób na Alcybiadesa*

Bolesław Prus, *Kamizelka*

Henryk Sienkiewicz, *Janko Muzykant*

Mark Twain, *Przygody Tomka Sawyera*

Wybór innych tekstów kultury.

Klasa VI

- I. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
- 1) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz wskazuje ich funkcje w utworze;
  - 2) omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu, w tym tytułu, podtytułu, motto, puenty, punktu kulminacyjnego;
  - 3) rozpoznaje bajkę jako gatunek literacki i określa jej główne cechy;
  - 4) rozpoznaje w tekście literackim: apostrofę, anaforę, pytanie retoryczne, powtórzenie i określa ich funkcje;
  - 5) rozpoznaje odmiany gatunkowe powieści i opowiadania, np. obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, *fantasy*;
  - 6) rozpoznaje różne motywy w tekstach;
  - 7) określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi;
  - 8) rozróżnia i wyjaśnia elementy realistyczne i fantastyczne w tekstach, ze szczególnym uwzględnieniem ich w prozie realistycznej, fantastycznonaukowej, utworach *fantasy*;
  - 9) wyjaśnia morał bajki;
  - 10) rozpoznaje wartości pozytywne i ich przeciwieństwa;
  - 11) wykorzystuje w omawianiu sensów tekstów literackich elementy wiedzy o twórcy, kulturze, otaczającym go świecie.
2. Czytanie tekstów kultury. Uczeń:
- 1) rozumie specyfikę tekstów kultury przynależnych do: literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuki plastycznej i sztuk audiowizualnych;
  - 2) odczytuje teksty, w których współlistnieje słowo, dźwięk i obraz jako integralna całość.
- II. Kształcenie językowe.
1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:
- 1) rozumie konstrukcję strony biernej i czynnej, przekształca konstrukcję strony biernej i czynnej i odwrotnie, odpowiednio do celu i intencji wypowiedzi;
  - 2) określa funkcję wyrazów poza zdaniem i rozumie ich znaczenie;
  - 3) rozpoznaje związki wyrazów w zdaniu, wyróżnia człon nadrzędny i podrzędny oraz typy związków: związek zgody, rzędu, przynależności;
  - 4) rozpoznaje w tekście typy zdań złożonych (podrzędnie i współrzędnie), rozumie ich funkcje i stosuje w praktyce językowej.
2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:
- 1) rozróżnia synonimy, antonimy;
  - 2) zna i stosuje zasady spójności tekstu.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi;
- 2) rozumie, na czym polega etykieta językowa i stosuje jej zasady.

4. Ortografia i interpunkcja.

Uczeń poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: dwukropka, średnika.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Retoryka i stylistyka praktyczna. Uczeń:

- 1) rozróżnia retoryczne środki językowe, w tym peryfrazę, powtórzenie, aluzję;
- 2) rozróżnia typy argumentów (logiczne i empiryczne).

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne w następujących formach gatunkowych: opis przeżyć wewnętrznych, charakterystyka, tekst o charakterze argumentacyjnym;
- 2) wygłasza z pamięci tekst, ze zrozumieniem oraz odpowiednią intonacją, dykcją, właściwym akcentowaniem.

IV. Samokształcenie.

Uczeń korzysta ze słowników, w tym: synonimów i antonimów oraz terminów literackich.

Lektura obowiązkowa:

Antoni Czechow, *Kameleon, Śmierć urzędnika*

Rafał Kosik, *Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi*

Ignacy Krasicki, *wybrane bajki*

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (polowanie oraz koncert Wojskiego)

John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*

Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*

Wybrane wiersze Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza, Zbigniewa Herberta.

Lektura uzupełniająca:

Aleksander Dumas, *Trzej muszkieterowie*

Joseph Rudyard Kipling, *Księga dżungli*

Marcin Koziół, *Skrzynia Władcy Piorunów*

Stanisław Lem, *Cyberiada* (fragmenty)

Kornel Makuszyński – wybrana powieść

Lucy Maud Montgomery, *Ania z Zielonego Wzgórza*

Alfred Szklarski, wybrana powieść

Katarzyna Zychła, *Dziewczynka tańcząca z wiatrem*

Wybór innych tekstów kultury.

Klasa VII

- I. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
    - 1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; wymienia cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów;
    - 2) przypisuje utwór literacki do właściwego rodzaju literackiego;
    - 3) rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: pamiętnik, dramat, komedia, fraszka, hymn, sonet, pieśń, tren, ballada – i wymienia ich podstawowe cechy;
    - 4) wskazuje elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, tekst poboczny (didaskalia), monolog, dialog;
    - 5) rozpoznaje w tekście literackim: symbol, alegorię, eufemizm, neologizm, zdrobnienie, zgrubienie i określa ich funkcje;
    - 6) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną;
    - 7) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich;
    - 8) określa znaczenia symboliczne w tekstach kultury;
    - 9) wykorzystuje w objaśnianiu sensów tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze;
    - 10) dokonuje interpretacji głosowej czytanych i wygłaszanych tekstów.
  2. Czytanie tekstów kultury. Uczeń:
    - 1) nazywa elementy i interpretuje dzieła sztuki (obraz, grafika, rzeźba, fotografia);
    - 2) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny, rodzinę wyrazów, podstawę słowotwórczą, rdzeń i formant w wyrazach pochodnych; wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym, rozumie realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu;
- 2) zna zasady tworzenia wyrazów złożonych, odróżnia ich typy;
- 3) rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany, stosuje imiesłowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje; przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie;
- 4) rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone;
- 5) odróżnia mowę zależną i niezależną, przekształca mowę zależną na niezależną i odwrotnie.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń

- 1) rozumie znaczenie homonimów;
- 2) wyróżnia środowiskowe odmiany języka.

3. Komunikacja językowa i kultura języka.

Uczeń wie, na czym polega grzeczność językowa i stosuje ją w wypowiedziach.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych;
- 2) poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Retoryka i stylistyka praktyczna. Uczeń:

- 1) funkcjonalnie wykorzystuje retoryczne środki językowe oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
- 2) tworzy logiczną i uporządkowaną wypowiedź, stosując odpowiednią do danej formy gatunkowej kompozycję i układ graficzny; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych;
- 3) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
- 4) rozróżnia i wskazuje środki perswazji w tekstach reklamowych, określa ich funkcję.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi pisemne w następujących formach gatunkowych: recenzja, rozprawka;
- 2) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, np. skraca, streszcza, rozbudowuje.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 1) odróżnia informacje o faktach od opinii;
- 2) rzetelne, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji;
- 3) stosuje zasady higieny pracy umysłowej.

Lektura obowiązkowa:

Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*

Aleksander Fredro, *Zemsta*

Jan Kochanowski, wybór fraszek, pieśni i trenów, w tym tren I, V, VII, VIII

Ignacy Krasicki, *Żona modna*

Adam Mickiewicz, *Reduta Orzona, Śmierć Pułkownika, Świtezianka, II część Dziadów, Pan Tadeusz* (historia Polski)

Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis, Latarnik*

Stefan Żeromski, *Silaczka*

Wybrane wiersze Cypriana Norwida, Bolesława Leśmiana, Mariana Hemara, Kazimierza Wierzyńskiego, Jana Lechonia, Jerzego Lieberta.

Lektura uzupełniająca:

Agatha Christie, wybrana powieść kryminalna

Ernest Hemingway, *Stary człowiek i morze*

Helena Keller, *Widzieć przez trzy dni*

Nancy H. Kleinbaum, *Stowarzyszenie Umarłych Poetów*

Beata Obertyńska, *W domu niewoli* (fragmenty)

Henryk Sienkiewicz, *Krzyżacy*

Melchior Wańkowicz, *Ziele na kraterze* (fragmenty)

Wybór innych tekstów kultury.

Klasa VIII

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, artykuł i określa ich podstawowe cechy;
- 2) zna pojęcia ironii, parodii i groteski oraz rozpoznaje je w tekstach;
- 3) wskazuje funkcję użytych w utworze środków stylistycznych: porównanie homeryckie, inwokacja;
- 4) rozpoznaje gatunki: epos, epopeja, tragedia, elegia i określa ich podstawowe cechy;
- 5) omawia i poddaje refleksji podstawowe zagadnienia egzystencjalne;
- 6) wykorzystuje w objaśnianiu utworów literackich wartości uniwersalne związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi, dokonuje ich hierarchizacji;

- 7) wykorzystuje w objaśnianiu utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny.
2. Czytanie tekstów kultury.
Uczeń dostrzega różnice pomiędzy literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa.

IV. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe, rodzaje nazw miejscowych, używa poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców;
- 2) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, w tym rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy); rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone – rozumie ich funkcje w tekście;
- 3) zna sposoby wzbogacania słownictwa;
- 4) rozumie mechanizm upodobień fonetycznych, uproszczeń grup spółgłoskowych i utraty dźwięczności w wygłosie; rozumie rozbieżności między mową a pismem.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) rozróżnia treść i zakres znaczeniowy wyrazu;
- 2) rozróżnia regionalne odmiany polszczyzny;
- 3) zna typy skrótów i skrótowców oraz określa ich funkcje;
- 4) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich;
- 2) rozumie, na czym polega błąd językowy;
- 3) określa kontekst komunikatu.

3. Ortografia i interpunkcja.

Uczeń wykorzystuje wiedzę o różnicach w pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych.

III. Tworzenie wypowiedzi

1. Retoryka i stylistyka praktyczna. Uczeń:

- 1) przyjmuje cudze poglądy lub polemizuje z nimi;
- 2) rozwiązuje postawiony problem;
- 3) stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych);
- 4) odróżnia przykład od argumentu;
- 5) przeprowadza wnioskowanie jako element wywodu argumentacyjnego.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi ustne i pisemne w następujących formach gatunkowych: podanie, życiorys, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad;
- 2) recytuje tekst jako własną interpretację utworu;
- 3) dokonuje parafrazy tekstu.

IV. Samokształcenie

Uczeń korzysta ze słowników, w tym: etymologicznego.

Lektura obowiązkowa:

Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*

Juliusz Słowacki, *Balladyna*

Antoine de Saint-Exupery, *Mały Książę*

Stefan Żeromski, *Szyfowe prace*

Wybrane wiersze Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Wisławy Szymborskiej, Jarosława Marka Rymkiewicza, Stanisława Barańczaka.

Lektura uzupełniająca:

Bogdan Bartnikowski, *Dzieciństwo w pasiakach*

Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego* (fragmenty)

Suzanne Collins, *Igrzyska śmierci*

Arkady Fiedler, *Dywizjon 303*

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość* (fragmenty)

Karolina Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939 – 5 IV 1945* (fragmenty)

Nela Mała Reporterka, *Nela na kole podbiegunowym*

E.-E. Schmitt, *Oskar i pani Róża*

Wybór innych utworów tekstów kultury, w tym wierszy współczesnych poetów i reportaży.